Mae Casgliad y Gwasanaeth Cenedlaethol Cymru, (1947-61/63) a grëwyd gan Age Cymru Dyfed, wedi'i wneud yn bosib diolch i Gronfa Dreftadaeth y Loteri Genedlaethol.

Lleoliad: Doc Penfro

Cyfwelydd: Hugh Morgan

Camera: Neil Davies

Grenville Jones (1928)

Llu Awyr Brenhinol (1946-49)

Doc Penfro, Sir Benfro

Methodoleg: Casglwyd stori Grenville am ei Wasanaeth Cenedlaethol trwy ymweliad yn cartref e yn Doc Penfro. Roedd Grenville yn 98 oed ar adeg yr ymweliad.

Mae'r awdur wedi groeswirio atgofion Grenville gyda ffynonellau gwybodaeth ychwanegol er mwyn cael darlun gwell o profiad Grenville yn y Llu Awyr Brenhinol.

Gwnaeth y cyfweliad gyda Grenville cael eu recordio a gallwch chi wylio'r fideo ar-lein yng nghasgliad Grenville Jones yng nghasgliad y Gwasanaeth Cenedlaethol yn Archif Cyn-filwyr Gorllewin Cymru.

Naratif

Ganwyd Grenville Jones yn 1928 a thyfodd i fyny ym mhentref Tylorstown yn y Rhondda. Derbyniodd addysg ysgol ramadeg ac yn ystod yr Ail Ryfel Byd mwynhaodd fod yn Gadet Corfflu Hyfforddiant Awyr (ATC). Mae Grenville yn cofio ymweliad ATC yn 1943 â'r orsaf gychod hedfan yn Noc Penfro lle cafodd y cadetiaid eu cludo allan i'r môr gan gwch hedfan 'Consolidated PBY Catalina.' Yn artist amatur gwych, flynyddoedd lawer yn ddiweddarach cipiodd Grenville yr olygfa hon mewn un o'i baentiadau, sydd ar gweld yn ei gasgliad yn Archif Cyn-filwyr Gorllewin Cymru.

Yn mis Medi 1946 roedd Grenville yn 18 oed ac ar fin mynd i brifysgol Caerdydd, ond cyrhaeddodd llythyr yn y post yn ei hysbysu ei fod yn cael ei 'alw i fyny' ar gyfer Gwasanaeth Cenedlaethol yn yr Awyrlu Brenhinol. Yn y cyfweliad ar ffilm, mae'n cofio rhai cyfnodau gwych o'r blynyddoedd hynny, ond hefyd iddo weld rhai digwyddiadau ofnadwy.

Fel llawer o filwyr Gwasanaeth Cenedlaethol a ymunodd â'r RAF, cafodd Grenville ei bostio i RAF Padgate ger Warrington i ddechrau, a oedd yn ganolfan hyfforddi sylfaenol fawr. Mae'n cofio, ar ôl chwe wythnos o 'square bashing', fod swyddog rheoli newydd wedi cyrraedd a oedd wedi bod gyda Chatrawd yr RAF yn India. Ar unwaith, cyfarwyddodd y CO newydd i Sarjant o'r tŷ cogydd i gymryd yr awenau fel hyfforddwr drilio i'r recriwtiaid, ac o'r pwynt hwnnw ymlaen yn gylfym daeth y drilio yn 'llanast' go iawn. Ar ddiwedd yr wyth wythnos o hyfforddiant sylfaenol, roedd y 120 o recriwtiaid yn edrych ymlaen at fynd adref am wythnos i fwynhau eu gwyliau cyntaf adref ers cyrraedd Padgate. Ar ôl diwedd eu 'gorymdaith pasio allan' o hyfforddiant sylfaenol, hysbysodd yr Is-gapten nhw fod eu drilio wedi bod mor wael, bod eu gwyliau yn cael eu canslo. Yn lle mwynhau eu hunain gartref ar wyliau, cawsant eu drilio nes bod yr Is-gapten yn hapus, ac ar ddiwedd gyd o hynny dywedodd wrthyn nhw "Dy' chi ddim yn mynd i gredu hyn, ond does gennym ni unman i'ch anfon chi ac mae gennym ni hediad arall (o recriwtiaid yn cyrraedd), felly rydych chi'n cael eich anfon adref ar wyliau am bythefnos!"

Postiad cyntaf Grenville ar ôl hyfforddiant sylfaenol oedd i RAF Syerston yn Nottinghamshire ac oddi yno i RAF Cranwell ‘crud yr RAF’ ar gyfer hyfforddiant crefft. Hyfforddodd Grenville fel Mecanig Radar Di-wifr, a’i dasg oedd gosod y setiau mewn awyrennau Avro Lancaster ond hefyd mewn awyrennau Supermarine Spitfire a Gloster Meteors. Mae Grenville yn cofio eistedd yng nghynhesrwydd awyrennau Lancaster gyda’u peiriannau’n rhedeg, tra roedd yn gosod y setiau.

Tra roedd e yng Nghranwell, gwelodd Grenville ddau ddigwyddiad cofiadwy. Y cyntaf oedd y digwyddiad trasig pan oedd awyrennau cludo Douglas Dakota yn hedfan dros Cranwell gyda pharasiwtwyr o Gatrawd y Parasiwtwyr gerllaw. Roedd 'WAAFs' yn gwylio o'r ddaear. Neidiodd tri o'r "Para" allan dros y maes awyr ond methodd eu parasiwtiau ag agor, a sgrechiodd y 'WAAFs' oedd yn gwylio mewn arswyd. Lladdwyd y tri pharasiwtwr i gyd.

Mewn digwyddiad mwy ysgafn yng Nghranwell, cofiodd Grenville sut ar ddiwedd y rhyfel yr oedd Prif Swyddog Cranwell wedi dod ag awyren Messerschmidt yn ôl o'r Almaen a ddefnyddiodd fel ei gludiant personol ei hun! Un diwrnod penderfynodd criw daear Pwylaidd a oedd yn hiraethu am ei gartref geisio cyrraedd adref i Wlad Pwyl. Digwyddodd bod awyren Messerschmidt y Prif Swyddog y tu allan i hangar, a gwelodd y dyn hwn gyfle felly dringodd i seddi'r peilot a rhywsut llwyddodd i gychwyn yr injan. Gan nad oedd yn beilot, collodd reolaeth ar unwaith dros 'ysbail rhyfel' personol y Prif Swyddog a'i yrru'n syth i mewn i ddrws hangar, gan ddifrodi'r awyren mor ddrwg nes iddi gael ei dileu.

Dau o hoff bostiadau Grenville oedd i RAF Oakington yn Swydd Gaergrawnt lle mae'n dweud bod yr arlwyo'n wych, ac i RAF Colerne yn Wiltshire, lle bu'n gweithio ar Spitfires a Gloster Meteors. Un diwrnod pan oedd Grenville yn y mess yn Oakington, sylwodd ar boster ar yr hysbysfwrdd a ddywedodd 'Ymweliad Addysgol': Hedfannau dros yr Almaen, felly meddyliodd Grenville y byddai'n 'addysgu' ei hun trwy fynd ar yr hediad. Disgrifiodd fod yr hediad prynhawn mewn awyren gludo Avro York wedi'i pheilotio gan Awstraliad a'u cymerodd yn gyntaf ar ddim ond 20 troedfedd dros draethau goresgyniad Normandi. Yna ymlaen i'r Iseldiroedd ac Arnhem lle hedfanasant yn isel iawn rhwng pileri pont Arnhem a oedd wedi eu chwythu i fyny ac ar hyd y gamlas. O'r fan honno, aeth y peilot o Awstralia â nhw dros ddinas ddiwydiannol Cologne lle gwelsant y 'milltiroedd o ddur troellog ym mhobman'.

Cafodd Grenville ei ryddhau o'r fyddin ym mis Ionawr 1949, pedwar mis yn hirach na'r ddwy flynedd orfodol arferol o Wasanaeth Cenedlaethol ar y pryd. Drwy beidio â chael ei ryddhau gan yr RAF tan fis Ionawr 1949, collodd Grenville bwynt mynediad y flwyddyn academaidd yn mis Medi i Brifysgol Caerdydd ac felly roedd angen iddo ddod o hyd i waith. Aeth i mewn i'r diwydiant adeiladu lle rhagorodd hyd at ymddeoliad.

Wedi'i ofyn a ddylid ailgyflwyno'r Gwasanaeth Cenedlaethol i genhedlaeth iau heddiw, mae Grenville yn ymateb ei bod hi'n eithaf anodd ateb y cwestiwn hwn yn bennaf oherwydd bod yr RAF presennol yn gofyn am lefelau uchel o arbenigedd technegol, yn aml ar lefel gradd ac felly'n gofyn am flynyddoedd o hyfforddiant, a fyddai, o'i gymharu â'r Gwasanaeth Cenedlaethol 2 flynedd a 4 mis a wnaeth, yn darparu digon o amser i gwblhau'r hyfforddiant.

Mae'r adroddiad naratif hwn o Wasanaeth Cenedlaethol, ynghyd â recordiad ar fideo o'r sgwrs gyda Grenville i'w gael yng nghasgliad Gwasanaeth Cenedlaethol Grenville Jones yn Archif Cyn-filwyr Gorllewin Cymru, gwefan Casgliad y Werin Cymru.

Mae pob hawl, gan gynnwys hawliau cyhoeddi i'r erthygl hon, yn perthyn i Grenville Jones, neu ei fuddiolwr uniongyrchol pe bai'n marw.

Casgliad y Werin Cymru
People's Collection Wales

www.casgliadywerin.cymru
www.peoplescollection.wales

Dyfed
age Cymru